

УДК 811.111'366'373.47
DOI 10.35433/philology.1(89).2019.36-42

О. О. Борисов,

доктор філологічних наук, доцент
(Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка)
neapol.1985@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6159-199X

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ЛЕКСЕМИ *FREE* (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА "1984")

У статті досліджено семантичну структуру лексеми *free* сучасної англійської мови, яка репрезентує одну з найголовніших британських національних цінностей – "свободу". Ядерно-периферійні межі значення встановлено шляхом семантичного аналізу дефініцій лексеми, сталих словосполучень неідіоматичного характеру з цією одиницею, зафіксованих у тлумачних словниках, а також вільних словосполучень, представлених у тексті роману Дж. Орвелла "1984". Установлено граматичні моделі цих словосполучень та окреслено коло тематичних референцій лексеми.

Ключові слова: семантична структура, значення, лексико-семантичний варіант, інтенціонал, імплікаціонал, неімплікаціонал, граматична модель.

Стаття є дослідницькою частиною програми гранта Erasmus+, Jean Monnet Project "European Antitotalitarian Practices" (№ 599704-EPP-1-2018-1-UA-EPPJMO-MODULE).

Постановка проблеми. Численні мовознавчі розвідки сьогодення, присвячені вивченню різноманітних ділянок номінативних просторів мов світу, які експлікують як ключові, так і неключові поняття лінгвокультур, свідчать про активні спроби науковців інвентаризувати та описати омовлені тематичні ділянки, встановити їхню цінність для окремого соціуму. Такі дослідження, які неодмінно та логічно доповнюються у подальшому контрастивними лінгвістичними пошуками, дозволяють не тільки встановити етнонаціональні риси тієї чи іншої лінгвоспільноти, але й розкрити строкатість загальнолюдської культури, представленої в національних мовних картинах світу, виявити універсальні та унікальні механізми номінативно-пізнавальної діяльності, що є важливим зокрема для міжкультурної комунікації.

Представлена розвідка є **актуальною**, адже її вектор спрямовано в бік зазначених вище основних напрямків сучасних мовознавчих студій. Так, лексема *free* сучасної англійської мови вербалізує універсальне поняття людської свідомості – *стан, здатність або можливість діяти на власний розсуд без контролю інших*, яке набуває етнічного забарвлення у колективній свідомості британського етносу та викристалізовується як національний аксіологічний орієнтир [1: 139–140]. Визнання цінності такого феномену соціальної життєдіяльності не піддається сумніву, тому в британському варіанті англійської мови такий денотат знає детальну семантизацію, а номінативна ділянка його маніфестації є надзвичайно щільною. До того ж, розширення семантики одиниці відбувається під час її функціонування у текстовому просторі, наприклад, художньої прози. **Метою** розвідки є встановлення семантичної структури лексеми *free*, функціонуючої як окрема одиниця, так і у складі вільних та сталих словосполучень. Матеріалом статті є джерела сучасної британської лексикографії та текст роману Дж. Орвелла "1984".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вибір твору для досягнення нашої мети не є випадковим, адже у сучасному світі, світі вже 21 століття, питання свободи індивіда, нації, держави є однією з найголовніших та болючих проблем людської цивілізації, а в романі класика британської літератури не тільки гостро представлено проблему індивідуальної та колективної несвободи особистості та соціуму, але й так чи інакше окреслено шляхи її подолання для досягнення соціальної та внутрішньої гармонії особистості. Тому роман не втрачає своєї актуальності, набуваючи все нових смислових інтерпретацій. У лінгвістичному плані постійно продовжують з'являтися розвідки, присвячені вивченню лексичних (неологічних, okazіональних тощо) одиниць [2; 3 та ін.], стилістичних, дискурсивних [4; 5; 6 та ін.] особливостей роману тощо.

Дослідження семантичної структури лексеми *free*, зокрема вжитої у різних вільних та сталих словосполученнях неідіоматичного характеру, здійснено **вперше**. **Завданнями** роботи є відбір фактичного матеріалу, виявлення семантичних ознак лексеми *free*, функціонуючої в мові та мовленні; встановлення граматичних моделей побудови різнотипних словосполучень з елементом *free* в їхній структурі; ядерно-периферійне розмежування семантичної структури лексеми; окреслення тематичних зон семантики одиниці та її словосполучень.

Виклад основного матеріалу. Встановлення меж семантики значення одиниці *free* сучасної англійської мови на першому етапі передбачає виокремлення, аналіз та співставлення дефініцій лексеми та її лексико-семантичних варіантів (ЛСВ), поданих у тлумачних британських словниках. Такий підхід уможливує в подальшому створення семантичної моделі репрезентованого одиницею загального уявлення британців про цей денотат, адже відомо, що лексикографічні описи є певною мірою суб'єктивними науковими "творами", які висвітлюють найбільш значущі, з погляду дослідників, грані об'єкту мовознавчої рефлексії. Інші моменти залишаються на фоні або експлікуються у визначеннях укладачів інших словників. Слушно зазначає В. М. Манакін, що "словарное толкование слова – это не его значение, а лишь модель этого значения" [1: 210]. Поєднання позицій в єдине ціле дає, на наш погляд, вичерпне розуміння того, як феномен представлено у семантиці мови, а, отже, й у колективній мовній свідомості британського етносу.

Аналіз словникових дефініцій виявив, що мовна одиниця *free* є полісемантом, ЛСВ якого репрезентують різні ситуації, в яких суб'єкт або об'єкт кваліфікується даним атрибутом. Нами до уваги бралися лише ті, які стосуються характеризації людської особистості. У результаті з кожного словника було обрано та типологізовано два ЛСВ. До першого типу відносяться ЛСВ, які, у цілому, відбивають "свободу волі" як ознаку людського існування. До другого типу належать ЛСВ, які представляють відсутність фізичної / психологічної (узаконеної) належності до іншої особи та / або обмеження на фізичне переміщення у просторі.

Так, у значенні *free* (ЛСВ1) – *able or permitted to take a specified action* [7] словника *Oxford Living Dictionaries* висвітлюється інформація про те, що бути вільним означає *мати здатність* або *дозвіл на виконання певної дії* – дві рівноправні гіперсеми 'able' і 'permitted' та семантичний компонент 'to take an action'. Якщо перша гіперсема вказує на внутрішню спроможність особи діяти певним чином, то друга – на соціально зумовлену. ЛСВ2 сконденсовано відбиває відсутність залежності особи від інших – *not a slave*.

У словнику *Cambridge Dictionary free* у ЛСВ1 фактично співпадає з поданою вище дефініцією, пор., 1. *able or permitted to take a specified action* та 2. *able to do things without being controlled* [8], так само репрезентуючи знання про власні індивідуальні можливості виконання особою дії та її соціальні межі. На відміну від попередньої дефініції *free* ЛСВ2 фіксує інформацію про те, що людина не знаходиться в певному місці ув'язнення (будівлі або, навіть, клітці): *not in prison or in a cage* [8].

У лексикографічному джерелі видавництва *Longman*, що є відмінною рисою від інших словників, ЛСВ *free – not held, tied up, or kept somewhere as a prisoner* (стан поневолення особи, який визначається місцем її ув'язнення) – подано першим у словниковій статті. Відповідно ключове для нас значення одиниці *free* експлікується ЛСВ2 – *allowed to do or say whatever you want, or allowed to happen, without being controlled or restricted by anyone or anything* [9]. Смысловий акцент, як бачимо, ставиться на зовнішньому, наданому соціумом, дозволі особі (гіперсема 'allowed') робити чи говорити щось за власним бажанням (гіпосеми 'do' та 'say', які уточнюються комплексною семою 'whatever you want') без контролю або поза обмеженнями (рівноправні семи 'controlled' / 'restricted') іншими людьми або об'єктами дійсності (компоненти 'anyone' та 'anything'). Така свобода широкого вибору, яка не передбачає соціального пресингу в кожному індивідуальному випадку, не заперечує перебігу деяких подій, здійснення діяльності (семантичні компоненти 'allowed' та 'happen'), свідчить про свободу на рівні цілого, нетоталітарного, суспільства.

Найбільш детальна характеристика денотату, вираженого ЛСВ1 *free*, надана у словниковій статті джерела *Collins: someone or something that is free is not restricted, controlled, or limited, for example by rules, customs, or other people* [10]. Гіперсеми 'someone' та 'something', які відбивають одночасно агенса та пацієнса (у термінології Ч. Філлмора), конкретизуються гіпосемами (*not*) 'restricted' / 'controlled' / 'limited', тобто імплікують інших агентів дії соціального оточення пацієнсів. Йдеться про суб'єкти та об'єкти не-здійснення контролю – 'rules', 'customs' та 'people'. У свою чергу, темпоральна сема 'no longer' у ЛСВ2 – *someone who is free is no longer a prisoner or a slave* – відрізняє її від інших, вище наведених, значень, співпадаючи, однак, за всіма іншими параметрами (*not*) 'prisoner' та (*not*) 'slave' [10].

Аналіз головного ЛСВ *free* дає змогу констатувати, що в британській мовній свідомості цією номінацією фіксується здатність суб'єкта діяти поза соціальними обмеженнями, нав'язаними ззовні опосередковано (через правила, норми тощо) та прямо (конкретними людьми). Можливим стає змодельовати синтезовану розширену семему, базуючись на виділених спільних та відмінних семантичних параметрах: *free is able or permitted to do something without being controlled, restricted or limited by anyone or anything*. Сконструйована дефініція є узагальненим семантичним конструктом, у якому враховано всі лексикографічно представлені смислові відтінки одиниці. Гіперсеми 'able' та 'permitted', поєднані з диференційною семою 'to do', відбивають як індивідуально, так і соціально зумовлену здатність особи діяти певним чином поза деякими межами (семи 'restricted', 'controlled', 'limited'), представленими предметними або живими сутностями (параметри 'anything' та 'anyone'). Аксіологія значення є прозорою, адже якщо розглянути зміст, наприклад, сем 1. 'restrict' або 2. 'control',

стає очевидним факт негативної оцінки того, що людина потрапляє в залежність від інших, втрачаючи свободу дій (1. *deprive (someone or something) of freedom of movement or action*) та стаючи підлеглим, підневільним *суб'єктом* (2. *determine the behaviour*). Фактично пропагується ціннісна домінанта соціального існування індивіда. Тим самим проводиться різниця між демократичним та недемократичним, підконтрольним, тобто тоталітарним у різних вимірах, соціальним існуванням особи, що є неприпустимим з погляду британського етносу – позиція особливо яскраво представлена в романі "1984" [11].

Для вивчення семантичної структури ЛСВ *free* скористуємося термінологічним інструментарієм, запропонованим М. В. Нікітіним для розкриття механізмів формування семантики мовного знака [12; 13]. У структурі лексичного значення виділяються два сектори: інтенціонал (ядро значення) та імплікаціонал (периферія ознак, які оточують це ядро) [12: 204]. *Інтенціонал* є структурованою сукупністю обов'язкових семантичних ознак (гіпер- та гіпосем), яка конститує даний клас концептуалізованих денотатів, забезпечуючи нормальний перебіг комунікації в етноспільноті. *Імплікаціонал* складається з додаткових до ядра імплікованих сем, актуалізованих контекстом [12: 105]. Імплікаціонал, який віддзеркалює занурення репрезентованого у мові та мовленні поняття у мережу міжпоняттєвих зв'язків індивідуальної та колективної свідомості, поділяється на *сильний* (найбільш очікувані ознаки інтеріоризованого денотата), *слабкий* (вірогідні ознаки) та *негативний* (або неімплікаціонал, тобто непритаманні або неможливі для денотата ознаки) [12: 106; 13: 72]. Відповідно значення будь-якої лексеми / її ЛСВ не знаходиться в семантичному вакуумі, будучи пов'язаним з іншими значеннями, що є мовним відбиттям ділянок перехрещення понять етнічної картини світу. Така мережа створює ядерно-периферійно структуровану ділянку деякого номінативного фрагменту мовної картини світу індивіда та соціуму.

Відтак, у синтезованій вище для зручності оперування семемі *free* (*able or permitted to do something without being controlled, restricted or limited by anyone or anything*) представлено інтенціонал значення, в якому наявна сема позитивної оцінки здатності *бути вільним*.

Інтенціонал значення є його ядерною ділянкою, а інші його фрагменти стають явними під час входження ЛСВ *free* у коло одиниць різної частиномовної належності. За Л. М. Васильєвим, слово, яке потрапляє в деяке лексичне оточення так чи інакше втрачає у словосполученні свій узагальнюючий характер та набуває конкретного лексичного і граматичного значення [14: 45]. Йдеться про *мовний* (у широкому сенсі) *контекст* – лексико-граматичне оточення номінативної одиниці, яке обмежує потенційний спектр усіх можливих реалізацій її значення через свої системно зумовлені ознаки [15: 78; 1: 218]. Під час такої взаємодії з іншими одиницями слово проходить крізь синтагматичний та парадигматичний фільтри, у результаті чого в його семантичній структурі затемнюються одні та висвітлюються інші смислові елементи [15: 78; 16: 77]. Тож семи інтенціоналу виявляють низку взаємозв'язків з іншими семами зони імплікаціоналу, реалізованими у контексті словосполучень з елементом "free". Такі семантичні компоненти актуалізуються в різних смислових контекстах через те, що сполучуваність слів заснована на логічній природі знаково оформлених предметів, дій, явищ, подій тощо [17: 33].

Поділ *імплікаціоналу* на семантичні зони здійснюється наступним чином. Словосполучення, виокремлені з лексикографічних джерел, фіксують семи *сильного імплікаціоналу* значення "free" у випадку, коли конкретизуються його узусальні параметри (див. дефініцію) в одиницях з ядерною лексемою *free*. *Слабкий імплікаціонал* актуалізується в словосполученні за різних умов: по-перше, *free* є залежною від іншої одиниці, тобто 'free' реалізується як периферійна сема значення цієї одиниці, і, відповідно, сема, реалізована іншою головною лексемою такого словосполучення, функціонує на периферії значення "free"; при цьому одиниці можуть бути переосмисленими (перенесеними), однак, такими, що втратили свою експресивність, і тому такі словосполучення вже зафіксовані тлумачними словниками, і, по-друге, у реченні з предикативною структурою *to be free* з'являються нові інформаційні дані про саму свободу, які, не уточнюють семи інтенціонала, а є лише додатковими до них характеристиками.

У структурному плані одиниці з компонентом *free* будуються за такими граматичними схемами, реалізуючи *сильний імплікаціонал* семемі: 1. **Adjective + Preposition + Noun**: 1) **Adjective + from + Noun**: *free from something (influence, pain)*, 2) **Adjective + of + Noun**: *free of something (debt)*; 3) **Adjective + with + Noun**: *free with something (advice)* [18: 103]; 2. **Adjective + Adverb**: *free politically, intellectually*; 3. **Adjective + to-Infinitive**: *free to do something (to accept your invitation)*; 4. **Adjective + (and) + Adjective**: *free and easy (соціальні відносини)*; 5. **Verb+(Smb)+Adjective**: *to be free, to feel free* [7; 8; 9; 10; 18]. У словосполученнях відбувається експлікація сфер *соціальні відносини, політика, внутрішній світ, фізичний / емоційний стан* людини, представлених у ближній периферії значення одиниці.

Сема *free* у зоні *слабкого імплікаціоналу* містить компоненти, які відносяться до широкого кола тематичних сфер у словосполученнях таких граматичних моделей: 1. **Adjective + Noun (+ (of) Noun)**: *free market, market economy, enterprise (економіка), agent / agency, carrier, cash flow, movement (бізнес), day,*

evening, afternoon (час), *blow, throw* (спорм), *activity* (осеїма), *elections* (політика), *fall* (об'єктивний світ), *access, choice, hand, rein* (соціальні відносини), *workers, proles* (виробничі / класові відносини), *press* (мас медіа), *speech* (суспільне життя), *will* (внутрішній світ особи), *Free Church / (of Scotland)* (релігія), *animals* (фауна), *human being* (людина); 2. **Adjective + Adjective + Noun**: *free alongside ship / vessel / quay* (бізнес), *free collective bargaining* (соціальна політика); 3. **Verb + (Smb) + Adjective**: *to set free, to make free with, to turn somebody free* (соціальні відносини) [7; 8; 9; 10; 18].

Аналіз роману британського письменника Джорджа Оруела "1984", по-перше, свідчить про те, що в тексті автором активно використовуються сталі словосполучення з досліджуваним ЛСВ *free*, які побудовані за стандартними граматичними моделями (Adjective+Noun, Verb+(Smb)+Adjective, (Verb)+Adjective+from+Noun) та реалізують вже виокремлені тематичні сфери, напр., час: *Finally both of them managed to secure a free afternoon on the same day* [11: 174], внутрішня політика: *...if we choose to set you free when we have finished with you, and if you live to be ninety years old, still you will never learn whether the answer to that question is Yes or No* [11: 327], внутрішній світ: *When finally you surrender to us, it must be of your own free will* [11: 321], бізнес: *Party members were supposed not to go into ordinary shops ('dealing on the free market', it was called)* [11: 9] тощо.

По-друге, ЛСВ *free* активно використовується письменником у складі похідної одиниці *freedom*, яка є, наприклад, основою побудови іменникових та дієслівних словосполучень: 1. **Adjective + Noun**: *political freedom, intellectual freedom* [11: 377]; 2. 1) **Noun + of + Noun**: *freedom of the Press, freedom of assembly, freedom of thought* [11: 16], *freedom of speech* [11: 258], *freedom of choice* [11: 266]; 2) **N + N + and + N**: *freedom, justice and fraternity* [11: 256]; 3) **N + and + N**: *freedom and happiness* [11: 331]; 4) **Noun + to-Infinitive**: *freedom to say* [11: 103]; 3. **Verb + Noun**: *to perpetuate (Un)-freedom* [11: 256]. Щодо одиниць із залежною лексею *freedom*, то вони вибудовувалися так: 1) **Noun + of + Noun**: *an idea of freedom, the concept of freedom* та 2) **Verb +(of)+ Noun**: *to dream of freedom*. Ці одиниці породжуються на перетині понять "ідея", "мрія", "свобода", відбиваючи таке коло референцій: *об'єктивний світ, внутрішній світ особи, суспільні цінності*.

По-третє, відмічаємо, що актуалізація "(to be) free" у тексті роману сприяє розширенню інформаційних секторів значення *free / freedom*. Сильний імплікаціонал текстово деталізується завдяки інформації про те, що щось вільне набуває форми живих об'єктів зі світу фауни та флори: *This dog is free from lice / This field is free from weeds* [11: 377]. Свобода може бути й суто інтелектуальною: *...that FREE had once meant 'intellectually free'* [11: 390], узуальний параметр ядра значення, але слабкий імплікаціонал вказує на те, що темпоральність такого стану є обмеженою "had once meant". Часові межі свободи окреслюються й у прикладі *At twelve hundred it was unexpectedly announced that all workers in the Ministry were free till tomorrow morning* [11: 232]: слабкий імплікаціонал зазнає конкретизації параметрами "суб'єкт", з характеристикою "професійна належність" ("all workers in the Ministry" – носії (не)свободи), та "час" ("till tomorrow morning" – обмежений проміжок часу). Так само у наступному прикладі спостерігаємо актуалізацію параметру імплікаціоналу з інформацією про "місце", де людина є вільною: *...and that just round the corner there lay a paradise where human beings would be free and equal* [11: 332].

З іншого боку, слабкий імплікаціонал одиниці також включає інформацію про 1) існування в реальному світі об'єкта свобода, який можна виміряти: *"Do you feel that you have more freedom now than you had in those days?"* [11: 115], 2) припинення його існування: *"...freedom no longer existed"* [11: 377] чи 3) його заперечення: *"There can be no freedom"* [266]. Наведені приклади об'єднані метафорою "свобода є об'єкт". М. В. Нікітін слушно зазначає, що "будь-яка метафора заснована на аналогічному моделюванні більш складного для когніції та іменування через щось більш просте, наочне, зрозуміле та засвоєне під час практики" (переклад наш – О.Б.) [12: 205]. Похідне значення формується навколо гіперсеми нового інтенціоналу – денотату фізичного світу, в який метафора, згідно з контекстом, номінативно перевела лексему, а імплікаційні смисли вербалізованої свободи співвідносяться з ознаками імплікаціоналу позначеного об'єкта дійсності, над яким здійснюються різноманітні дії. Через те, що метафора є стертою, можливо стверджувати, що метафоричний смисл перейшов із зони неімплікаціоналу до слабого імплікаціоналу: для метафор суттєвим є намагання звільнитися від образного компоненту, адже це може заважати функціонуванню одиниці [19: 67].

Якщо свободу можна відмінити (*abolish – formally put an end to (a system, practice, or institution)* [7]): *"How could you have a slogan like 'freedom is slavery' when the concept of freedom has been abolished?"* [1: 68], то вона метафронімічно осмислюється як людська система, практика або інститут. До цієї ж семантичної зони імплікаціоналу включається й розуміння свободи як здатності вмерти, відчуваючи ненависть до Партії: *"To die hating them, that was freedom"* [1: 354]. Тож референціями значення *freedom* є соціальний, об'єктивний, внутрішній світ особи, політика, смерть.

Неімплікаціонал представлено оригінальними авторськими оксюморонними та метафоричними висловленнями типу: *"You know the Party slogan: Freedom is Slavery. Has it ever occurred to you that it is reversible? Slavery is freedom"* [1: 333], у якому свобода діяти так, як хочеш, осмислюється як така, що являє собою поневолення, а в "правильному" суспільстві поневолення, тобто належність до Партії та

виконання її вищої волі, і є *свобода* – надана особі можливість взагалі *вижити*, стати *всесильним* та *безсмертним*: "*But ... if he can merge himself in the Party so that he IS the Party, then he is all-powerful and immortal*" [1: 333]. Поєднання двох інформаційно та аксіологічно протилежних понять фіксується структурною метафорою (пор, *the state of being a slave, a person who is the legal property of another and is forced to obey them* [7]), створюючи ефект цинічного абсурду, який практикується у тоталітарному суспільстві. Відмітимо й те, що осмислення свободи представниками тотального контролю у тоталітарному суспільстві на семантичному рівні залучає негативний оцінний компонент до негімплікаціоналу значення *free*: "*Alone – free – a human being will is always defeated. It must be so, because every human being is doomed to die, which is the greatest of all failures*" [1: 333]. Бачимо, що *бути вільним* осмислюється як *бути самотнім*, тобто відірваним від людей, колективу, спільноти – ще один параметр негімплікаціоналу *free*. У реченні "*...if we choose to set you free when we have finished with you, and if you live to be ninety years old, still you will never learn whether the answer to that question is Yes or No*" [11: 327] парадоксальність та абсурд твердження полягає у тому, що людина може стати вільною, коли з нею покинчено (психологічно, морально, інтелектуально): інформація, яка функціонує на маргінальній периферії значення *free*; тим самим стає очевидним маргінальність самого суспільства з таким соціальним устроєм, в якому не має місця індивідуальним свободам особистості, власно самої особистості як такої.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Отже, інтенціонал семантичної структури досліджуваного ЛСВ *free* відображає сприйняття британцями свободи як здатності та права особи думати, говорити та діяти без зовнішнього контролю. Це є ключовою ознакою демократичного суспільства, в якому взагалі відсутнім є поняття насильницького втілення індивідом чужої волі, зокрема обмеженого кола людей (наприклад, партії), як у тоталітарній державі. Імплікаціонал та негімплікаціонал значення, актуалізовані в контекстах сталих та вільних прикметникових, іменникових та дієслівних словосполучень, указують на такі семантизовані ділянки дійсності, як: *бізнес, освіта, економіка, час, смерть, суспільне життя, людина, внутрішній світ людини, фізичний / емоційний стан людини, об'єктивний світ, спорт, мистецтво, політика, соціальна (внутрішня) політика, соціальні (виробничі / класові) відносини, цінності, суспільне життя, релігія, масс-медіа, флора, фауна*. Аксіологія інтенціоналу ЛСВ є позитивною, у той час як інші шари семми включають як позитивну, так і негативну оцінні семи. **Перспективу** подальших досліджень убачаємо в розгляді фразеологічних словосполучень з елементом *free* та *freedom* у їхній формальній структурі, що сприятиме розширенню меж їхньої семантики, а, отже, більшій деталізації уявлень про свободу, представлених у британській мовній картині світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Манакин В. Н. Межкультурная коммуникация: вербальный и невербальный коды / В. Н. Манакин. – Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing, 2015. – 408 с.
2. Картель О. Н. "Новояз" и неологизмы в романе "1984" Дж. Оруэлла / О. Н. Картель : Мат-лы X Междунар. науч. практ. конф., (Минск, 23 ноября 2016 г.). – Ч. 5. – Мн. : БГУ, 2017. – С. 49–55.
3. Сосніна Т. В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Дж. Оруела "1984" / Т. В. Сосніна // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Філологічні науки. – 2012. – Вип. 30. – С. 308–312.
4. Аничкина Н. А. Индивидуальные стилистические особенности эссе Дж. Оруэлла и проблема их сохранения при переводе на русский язык : автореф. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.20. "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Н. А. Аничкина. – М., 2002. – 20 с.
5. Боднар О. І. Інтертекстуальність роману Дж. Оруелла "1984" / О. І. Боднар // Волинь філологічна: текст і контекст. Інтертекстуальність у системі художньо-філософського мислення : зб. наук. пр. – Вип. 7. – 2009. – С. 29–34.
6. Куницька І. В. Травматичний дискурс антиутопії (на матеріалі роману Дж. Орвелла "1984") / І. В. Куницька // Сучасні літературознавчі студії. Літературний дискурс: транскультурні виміри. – Вип. 12. – 2015. – С. 341–353.
7. Oxford Living Dictionaries online [Electronic resource]. – Access mode : <https://en.oxforddictionaries.com/>.
8. Cambridge Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.
9. Longman Dictionary of Contemporary English online [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ldoceonline.com/>.
10. Collins Cobuild English Language Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
11. Orwell G. "1984" [Electronic resource] / George Orwell. – 393 p. – Access mode : <https://www.planetebook.com/free-ebooks/1984.pdf>.
12. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики / М. В. Никитин. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2007. – 819 с.
13. Никитин М. В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / М. В. Никитин. – М. : Высшая школа, 1983. – 127 с.

14. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Л. М. Васильев. – М. : Высш. Шк., 1990. – 176 с.
15. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
16. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К., 2008. – 712 с.
17. Беляевская Е. Г. Семантика слова / Е. Г. Беляевская. – М. : Высш. шк., 1987. – 128 с.
18. Бенсон М., Бенсон Э., Илсон Р. Комбинаторный словарь английского языка / М. Бенсон, Э. Бенсон, Р. Илсон. – М. : Русский язык, 1990. – 286 с.
19. Опарина Е. О. Метафора в языке и тексте / Е. О. Опарина. – М. : Наука, 1988. – 176 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Manakin V. N. Mezhhkul'turnaia kommunikatsiia: verbal'nyi i neverbal'nyi kody [Cross-Cultural Communication: Verbal and Non-verbal Codes] / V. N. Manakin. – Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing, 2015. – 408 s.
2. Kartel' O. N. "Novoiaz" i neologizmy v romane "1984" Dzh. Oruiella ["New Language" and Neological Units in the Novel "1984" by G. Orwell] / O. N. Kartel' // Mat-ly X Mezhdunar. nauch. prakt. konf. (Minsk, 23 noiabria 2016 g.). – Ch. 5. – Mn. : BGU, 2017. – S. 49–55.
3. Sosnina T. V. Sposoby vidtvorennia kvazirealii u perekladi romanu Dzh. Oruela "1984" [The Means of Quasi-Realia Representation in the Translation of the Novel "1984" by G. Orwell] / T. V. Sosnina // Naukovi praci Kam'ianecj-Podilisikogho nacional'nogho universytetu imeni Ivana Oghijenka. Serija : Filologhichni nauky [Scientific Papers of Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University. Philological Sciences]. – 2012. – Vyp. 30. – S. 308–312.
4. Anichkina N. A. Individual'nyie stilisticheskie osobennosti jesse Dzh. Orujella i problema ih sohraneniia pri perevode na russkii yazyk [Individual Stylistic Peculiarities of the Essay by G. Orwell and the Problem of their Preservation in Russian Translation] : avtořef. ... kand. filol. nauk : spec. 10.02.20. "Srvnitel'no-istoricheskoe, tipologicheskoe i sopolstavitel'noe yazykoznanie" / N. A. Anichkina. – M., 2002. – 20 s.
5. Bodnar O. I. Intertekstual'nist' romanu Dzh. Oruela "1984" [The Intertextuality of the Novel "1984" by G. Orwell] / O. I. Bodnar // Volyn' filologhichna: tekst i kontekst. Intertekstual'nist' u systemi khudozhnio-filosofs'koho myslennia : zb. nauk. pr. – Vyp. 7. – 2009. – S. 29–34.
6. Kunyts'ka I. V. Travmatychnyi dyskurs antyutopii (na materialy romanu Dzh. Orvella "1984") [The Trauma Discourse of Anti-Utopia (n the Material of "1984" by G. Orwell)] / I. V. Kunyts'ka // Suchasni literaturoznachni studiji. Literaturnyj dyskurs: transkul'turni vymiry. – Vyp. 12. – 2015. – S. 341–353.
7. Oxford Living Dictionaries online [Electronic resource]. – Access mode : <https://en.oxforddictionaries.com/>.
8. Cambridge Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english>.
9. Longman Dictionary of Contemporary English online [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ldoceonline.com/>.
10. Collins Cobuild English Language Dictionary online [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
11. Orwell G. "1984" [Electronic resource] / George Orwell. – 393 p. – Access mode : <https://www.planetebook.com/free-ebooks/1984.pdf>.
12. Nikitin M. V. Kurs lingvisticheskoi semantiki [The Course of Linguistic Semantics] / M. V. Nikitin. – SPb. : Izd-vo RGPU im. A. I. Gercena, 2007. – 819 s.
13. Nikitin M. V. Leksicheskoe znachenie slova (struktura i kombinatorika) [The Lexical Meaning of the Word: Structure and Combinability] / M. V. Nikitin. – M. : Vysshaja shkola, 1983. – 127 s.
14. Vasil'ev L. M. Sovremennaja lingvisticheskaia semantika [Modern Linguistic Semantics] / L. M. Vasil'ev. – M. : Vyssh. Shk., 1990. – 176 s.
15. Alefirenko N. F. Spornye problemy semantiki [The Disputable Issues of Semantics] / N. F. Alefirenko. – M. : Gnozis, 2005. – 326 s.
16. Selivanova O. O. Suchasna linghivistyka: naprijamy ta problemy [Modern Linguistics: Trends and Problems] / O. O. Selivanova. – Poltava : Dovkillja-K., 2008. – 712 s.
17. Beliaevskaia E. G. Semantika slova [The Semantics of the Word] / E. G. Beliaevskaia. – M. : Vyssh. shk., 1987. – 128 s.
18. Benson M. Kombinatornyi slovar' angliiskogo jazyka [The BBI Combinatory Dictionary of English] / M. Benson, Je. Benson, R. Ilson. – M. : Russkii yazyk, 1990. – 286 s.
19. Oparina E. O. Metafora v yazyke i tekste [Metaphor in Language and Text] / E. O. Oparina. – M. : Nauka, 1988. – 176 s.

Борисов А. А. Семантическая структура лексемы free (на материале современных британских лексикографических источников и романа Джорджа Оруэлла "1984").

В статье исследована семантическая структура лексемы free современного английского языка, представляющей одну из ключевых национальных ценностей британцев – "свободу". Ядерно-периферийные границы значения устанавливаются путем семантического анализа дефиниций лексемы, устойчивых словосочетаний неидиоматического характера с ней, зафиксированных в словарях, а также свободных словосочетаний, представленных в романе Дж. Оруэлла "1984". Выявлено грамматические модели словосочетаний и очерчено тематический круг референций лексемы.

Ключевые слова: семантическая структура, значение, лексико-семантический вариант, интенционал, импликационал, неимпликационал, грамматическая модель.

Borysov O. O. The Semantic Structure of the Lexeme Free (on the Material of the Present-Day British Lexicographical Sources and the Novel "1984" by George Orwell).

The article is devoted to the study of the semantic structure of the lexeme "free" that represents one of the basic British values – freedom, the key feature of nontotalitarian society. To achieve the goal, the word-combinations of a non-phraseological character with the component "free" in their formal structure were additionally analyzed. They come from the up-to-date British dictionaries as well as the novel "1984" by G. Orwell, the gut-wrenching story of British literature devoted to the absence of social and individual freedom in totalitarian society. Firstly, on the basis of the definitions the semantics of the lexeme "free" was deduced and analysed with the help of componential and descriptive methods. Its core-periphery structure in terms of "intensional" and "implicational" (with its different strata, including a "negative implicational" meaning) meanings as parts of the semantics of the unit was established. Secondly, the meaning of the unit enriched by different language contexts was analyzed from the traditional semantics perspective. Word-combinations of different types with the lexeme "free" as a core and dependent element were considered and their grammar patterns were defined. On the one hand, the ones fixed in the dictionaries tend to be used in the novel "1984" and, on the other hand, the list of the patterns was ultimately extended. Thirdly, a number of thematic notions "grasped" by the meaning of the lexeme "free" was found out. As a result of these procedures the linguocultural interpretation of the social and political phenomenon "to be free" by the British was proposed.

Key words: semantic structure, lexico-semantic variant, intensional, implicative and negative implicative meanings, grammar model.